

Fillenz Ádám

Tézisek

Disszertációm témája a világítás evolúciójának feltérképezése, amin keresztül azt a fajta művészi fényhasználatot vizsgálom, ami a *Kényelmetlen kényelem* című rövidfilm operatőri munkájára direkt, vagy indirekt módon hatással volt. A filmkészítés során a világítás kulcsfontosságú aspektusa az operatőri munkának, hiszen a képkivágás és a kameramozgás mellett ez a legfontosabb művészi kifejezőeszköz a DOP kezében. Nem csak hangulat teremtésben, vagy a térbeliség létrehozásában van fontos szerepe, hanem dramaturgiai jelentősége is lényeges lehet, amennyiben ez az alkotók szándékában áll. Operatőrként, vagy rendezőként is fontos kérdés, hogy miként szolgálhatják a fények a filmünket, és hogyan tudjuk tudatosan, akár művészi színvonalon használni azokat. Ehhez a filmtörténet néhány kiemelkedő operatőrének alkotásai nyújthatnak inspirációt számunkra, azonban érdemes megvizsgálni, hogy ők milyen körülmények közt dolgozhattak. A világítás fejlődésének témájában magyar nyelven nem található olyan jellegű írás, ami segítségemre lett volna a kutatásban, ezért angol nyelvű szakirodalomra kellett hagyatkoznom az adott kérdéskörben. Nagynevű operatőrökkel több kötetben is olvashatunk interjúkat, egyes operatőrök munkásságáról pedig készültek dokumentumfilmek, azonban a művészi fényhasználat fejlődésére koncentrálnó és ennek kapcsán a fontosabb operatőrök bemutatásával foglalkozó könyveket nem találtam. Barry Salt: *Film Style and Technology: History and Analysis* és John Alton: *Painting with Light* című írása szolgált sorvezetőként a kutatásomhoz, de több interjúkötet, és dokumentumfilm is segített a disszertáció megírásában. Egy részletes technikatörténeti tanulmány helyett számomra az volt inkább lényeges, hogy feltérképezem azt a világítással kapcsolatos művészi, illetve hozzáállásbeli fejlődést, ami a szakmában zajlott az elmúlt száz évben, és hogy ez miképp alakult a technológiai fejlődés révén változó forgatási körülményekkel.

Feltevésem, hogy a technika fejlődése és az alkotói ambíciók, és elképzelések alakulása a filmtörténet során egymásra oda-vissza hatva mozdította előre a világítási megoldások evolúcióját. Dolgozatomban utánajárok, hogy a huszadik század különböző évtizedei során a *Kényelmetlen kényelem* vizuális világára hatást gyakorló filmek kapcsán az új nyersanyagok, objektívek, vagy lámpák adtak-e újfajta lehetőséget képi kifejezésre az alkotók számára. Illetve

azt is kutatom, hogy ezek közt voltak-e olyan esetek, amikor egy operatőr vagy rendező döntései, igényei kényszerítették ki új technikai fejlesztéseket. Ezek részletezését disszertációmban elismert operatőrök pályafutásának bemutatásával, egyes filmjeik, illetve azok jeleneteinek elemzésével kísérem meg, amelyek a fények használatában kiemelkedőnek tekinthetők. Minden egyes ilyen leíráshoz párhuzamba állítom saját munkáim tapasztalatát, első sorban a mestermunkámat illetően. Célom, hogy a világítás evolúcióját nagy vonalakban az őskortól kezdődően vizsgáljam, hiszen e téma már évszázadokkal ezelőtt, a szakrális építészetben is fontos szerepet töltött be. Ám ez a fejezet leginkább bevezetése lesz az írás lényegi részének, amit a filmtörténeti áttekintés alkot. Ezt a némafilm korszakától egészen máig taglalom. Annak érdekében, hogy olvasmányos, és szórakoztató legyen a dolgozat, a téma száraz, technikai vetületével kevésbé foglalkozom. Leginkább operatőri attitűdök, azok eredményei és filmjelenetek bemutatásával próbálom szemléltetni, hogy miért lehet elengedhetetlenül fontos, művészi kifejezőeszköz egy filmes alkotó kezében a világítás. Példákkal illusztrálom, hogy egy-egy operatőr munkája hogyan inspirálta, vagy befolyásolta saját szakmai tevékenységemet rámutatva a hasonlóságokra, különbségekre, és azokra a szabályszerűségekre, amik meghatározzák e szakmát.

Disszertációm utolsó fejezetében az általam írt, és rendezett *Kényelmetlen kényelem* című rövidfilm tapasztalatait osztom meg az olvasóval. Vizuális koncepciójának elemzése által mutatom be, hogy milyen világítási megoldásokat alkalmaztam, amik tudatos, esetenként dramaturgiai jelentéssel bíró fényhasználatról tanúskodnak, és ugyan csak jól példázzák korunk fényhasználatának körülményeit, lehetőségeit.

Ahogy a képzőművészetben is tapasztalható az egymást inspiráló művészek hatása, úgy az operatőri szakmában is tetten érhető ez, amit leginkább személyes tapasztalataimon keresztül tudok szemléltetni, hiszen a korábbi operatőr generációk érdemei, eredményei az én munkámban is tovább élnek átalakulva, vagy újraértelmezve.

Bízom benne, hogy kutatásom révén a bemutatott operatőrök munkáinak elemzésével alátámaszthatom a feltevésemet, miszerint a technika és az alkotói elképzelések egymást ösztönözve, szinte kéz a kézben járva fejlődtek a filmtörténet folyamán. Disszertációm ugyan első sorban operatőri szempontok figyelembevételével íródott, mivel alkotói attitűdöket is vizsgálok, reményeim szerint minden olvasó számára izgalmas betekintésként szolgálhat a világításról való gondolkodásról.